

MAGAZÍN

Karpatského euroregiónu Slovensko

1/2015

1 Realizácia novej stratégie Karpatského euroregiónu pokračuje

Projekt "Sustainable Development of Border Regions provided by the effective functioning of the Carpathian Euroregion" / „Udržateľný rozvoj prihraničných regiónov pomocou efektívneho fungovania Karpatského euroregiónu“, je financovaný Európskou úniou prostredníctvom Programu cezhraničnej spolupráce ENPI Maďarsko - Slovensko - Rumunsko - Ukrajina 2007 - 2013. Cieľom projektu je zvýšiť účinnosť cezhraničnej spolupráce pri udržateľnom rozvoji prihraničných regiónov vytvorením efektívnych nástrojov pre tvorbu systémovej a dlhotrvajúcej cezhraničnej spolupráce.

/pokračovanie na strane 4./

2 Cyklotrasy ukončené

V priebehu posledných septembrových dní boli ukončené projekty „Spoznávajme poľsko-slovenské pohraničie zo sedla bicykla – II.“ a „Floriánska cyklotrasa“. Projekty boli zamerané na rozvoj cykloturizmu v okrese Bardejov a Svidník. Cykloturisti sa už môžu tešiť z novej cyklotrasy vedenej územím mesta Bardejov o celkovej dĺžke 23,1 km. V rámci nej bolo realizované samotné cykloznačenie, osadenie troch veľkých informačných tabúl, troch stojanov na bicykle a jedného odpočívadla. Cyklotrasa je v teréne riešená ako dva samostatne značené okruhy – Staromestský okruh a Kúpeľný okruh Bardejovské Kúpele, s nasledovnými parametrami:

/pokračovanie na strane 5./

3 Karpatský dohovor

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (Karpatský dohovor) podpísali ministri životného prostredia ČR, Maďarska, Poľska, Rumunska, Srbska a Čiernej hory, Slovenska a Ukrajiny 22. mája 2003 v Kyjeve, pričom platnosť nadobudol 4. januára 2006. Založený je na záväzku zmluvných strán spolupracovať pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji územia Karpát s cieľom zlepšiť kvalitu života, posilniť miestne komunity a *chrániť prírodné hodnoty a kultúrne dedičstvo.* */pokračovanie na strane 5./*

Hoci dnes EÚ musí čeliť novým, nečakaným a žiaľ i veľmi zložitým výzvam, niet pochybností o tom, že priateľská cezhraničná spolupráca členských krajín najmä v pohraničných oblastiach, zostáva naďalej jedným zo zásadných pilierov európskej integrácie a rozvoja. V prípade Karpatského euroregiónu, ktorý má za sebou už 22 rokov existencie, ide bezpochyby o jedinečný dôkaz zmysluplnosti medzinárodnej kooperácie zúčastnených susediacich krajín na regionálnej úrovni. Poľsko, Slovensko, Rumunsko, Maďarsko si spoločne s Ukrajinou, ktorá nie je členským štátom EÚ vytvorili pozoruhodný priestor pre dialóg partnerov, ktorých spája záujem o riešenie spoločných problémov aj napriek rozdielnostiam a zložitým, často sa meniacim politickým i spoločenským podmienkam.

Projekt „Udržateľný rozvoj prihraničných regiónov pomocou efektívneho fungovania Karpatského euroregiónu (Sustainable Development of Border Regions provided by the effective functioning of the Carpathian Euroregion)“, ktorý sa stal základnou témou pre uplynulé dvojročné obdobie, v princípe demonštruje to podstatné, k čomu členské štáty v tomto prelomovom období histórie KER dospeli: v kvalifikovanom dialógu, s využitím všetkých možností otvorenej komunikácie, za účasti partnerov a odborníkov, využiť jestvujúci potenciál – kultúrny a ekonomický, využiť a zveladiť danú infraštruktúru, inštitúcie, kontaktné a informačné centrá i zdroje miest a obcí na vytvorenie novej stratégie cezhranične spolupráce. Jej zmyslom by malo byť definovanie kvalitnejších nástrojov, schopných zabezpečiť trvalú udržateľnosť, ale i efektívnosť kooperácie, v ktorej sa presadí systémovosť a vyššia účinnosť v rozho-

dovacích procesoch, zohľadňujúca priority pomenované počas pracovných stretnutí expertných tímov v uplynulých dvoch rokoch, ako aj potreby a špecifiká zúčastnených partnerov a odporúčania odborníkov. Ide teda o hľadanie optimálneho modelu cezhraničnej spolupráce v rámci KER osvedčenou metódou dialógu, na ktorom sa v rámci spomínaného projektu sústredene a s obdivuhodným nasadením podieľali zástupcovia piatich členských krajín KER.

Pracovné stretnutie z dvojročného maratónu zameraných diskusií, ktoré sa konalo v ukrajinskom Ivano-Frankovsku naznačilo, že cesta k dohode je možná a môže sa opierať o trvalý záujem členov postupovať aj naďalej spoločne a spoločnými silami vytvoriť a realizovať pružnú, perspektívnu a modernú stratégiu, ktorá umožní členom KER podieľať sa okrem iného i na koordinácii a realizácii budúcich dôležitých medzinárodných programov v rámci EÚ. Diskusné fórum s podobnou tematikou sa uskutočnilo v septembri 2015 počas „Európskych dní dobrosusedstva Ukrajina-Poľsko-Slovensko“, ktorých organizátorom bola Turkevská oblasť rada. Prítomní hovorili o rozvoji cezhraničnej spolupráce medzi Poľskom, Slovenskom a Ukrajinou. Stretnutia sa zúčastnil aj zástupca Gubernátora Ľvovskej oblasti a primátori partnerských miest z poľskej strany.

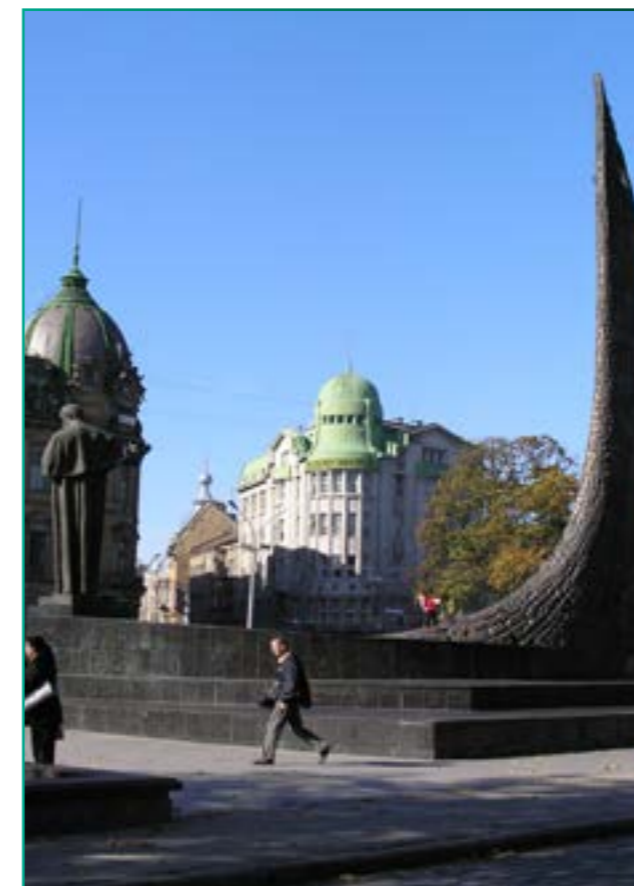
Ing. Eduard Buraš

Riaditeľ KER SR

Karpatský euroregión a Ukrajina – výzvy a príležitosti

Súčasnú postavu iniciatívy regiónov piatich susediacich krajín vychádzajúce z cezhraničnej spolupráce v rámci Karpatského euroregiónu (KER) potrebuje novú ideu aj obsah. Po politických zmenách súvisiacich so vstupom SR, Maďarska, Poľska a Rumunska do EÚ sa piaty partner v rámci KER – Ukrajina, ktorá bola zakladajúcim členom euroregiónu, ocitla v inej geopolitickej situácii ako jej štyria susedia. Situáciu navyše skomplikovali aj vnútropolitické problémy, kríza a súčasný ozbrojený konflikt. Pre jasnejšiu budúcnosť KER, prvého euroregiónu v krajinách stredovýchodnej Európy je nutné dať spolupráci v projekte novú dimenziu, ktorá zohľadní novú politickú situáciu na mape strednej Európy. V prvej fáze by malo byť nevyhnutné akceptovať a implementovať do štatútu KER postoj a plány EÚ vo vzťahu k Ukrajine. Pôvodne, už v roku 2006 EK uvažovala o vytvorení zóny voľného obchodu – pokiaľ sa Ukrajina stane členom Svetovej obchodnej organizácie WTO. Nová dohoda má nahradiť jestvujúcu dohodu o partnerstve a spolupráci. Návrh EK síce počítal s rozsiahlymi zmenami vo vzájomných vzťahoch a s prehĺbením spolupráce vo všetkých oblastiach „kde je to možné.“, ale súčasnú zložitú situáciu v tom čase nemohol predvídať. Uvažovalo sa o posilnení spolupráce v oblasti bezpečnosti a spravodlivosti, v energetike,

doprave a životnom prostredí. Príprava tzv. „akčného plánu“ pre Ukrajinu počítala aj s memorandom o energii, s dohodou o zjednodušení víz, s riešením sporných otázok ľudských práv, legislatívy, rátať aj so spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou. To všetko by sa malo premietnuť aj do cezhraničnej spolupráce Ukrajiny s partnermi v rámci KER. Bez ohľadu na pretrvávajúci ozbrojený konflikt by sa mal klásť dôraz na posilňovanie dobrých susedských vzťahov s Ukrajinou ako najväčším susedom všetkých štyroch nových členských krajín EÚ. V praxi to znamená orientovať sa predovšetkým na oblasti, ktoré nie sú viazané vnútornými dohodami (predpismi, normami) členských štátov EÚ. Na prvom mieste by mala byť otázka demokratizácie ukrajinskej spoločnosti – poskytovanie skúseností zo strany jej partnerov v oblasti vnútornej politiky, verejnej správy a budovania otvorenej občianskej spoločnosti. Keďže geograficky ide v rámci KER o oblasť Zakarpatska, bude potrebné historicky a kultúrne presnejšie definovať tento geopolitický priestor, tvoriaci prirodzenú „dotykovú zónu“ medzi EÚ a Ukrajinou (resp. Ruskom). Rozloha regiónu, predstavujúceho súčasť KER je 12800 km². Keďže ekonomické reformy sa v tejto oblasti presadzujú pomaly a s problémami, bude nevyhnutné do vzájomných podnikateľských aktivít vkomponovať všestranný rozvoj dopravnej infraštruktúry, ako predpokladu pre rozvoj cestovného ruchu v tejto turisticky atraktívnej, no neznámej oblasti. Perspektívy spolupráce sa ukazujú najmä v kultúrnej výmene a v školstve. Spoločné projekty by sa mali zamerať na prehĺbovanie vzájomných vzťahov s odbúraním prekážok najmä z obdobia sovietskej éry a smerovať k lepšiemu spoznávaní sa národnostne zmiešaného obyvateľstva v pohraničí.

Mimoriadne postavenie Ukrajiny vo vzťahu k EÚ v rámci platnej európskej politiky „dobrého susedstva“ umožňuje presadzovať niektoré sféry spoločného záujmu efektívne, bez ohľadu na fakt, že je tento priestor rozdelený Schengenskou hranicou. Slovensko (východoslovenský región) môže v tomto smere zohrávať významnú úlohu ako krajina realizujúca vo vzťahu k susedovi na hranici EÚ novú „priekopnícku“ priateľskú a konštruktívnu politiku, brániacu hrozbe vytvárania novej tzv. „železnej opony.“

Tibor Ičo

Realizácia novej stratégie Karpatského euroregiónu

Po vytvorení projektového tímu, ktorého hlavným expertom je Ing. Vladimír Benč sa práca sústredila do dvoch hlavných aktivít. Jednou bolo vyplňovanie dvoch druhov dotazníkov, ktorých vyhodnotenie ukáže predstavu verejnosti na ďalšie fungovanie Karpatského euroregiónu.

Svoje názory v nich vyjadrovala odborná verejnosť, zástupcovia verejnej správy, škôl, vedeckovýskumných inštitúcií, podnikateľov, ale aj tretieho sektora, študentov, dôchodcov a nezamestnaných. Na zjednotenie spôsobu vyhodnotenia dotazníkov v jednotlivých partnerských krajinách ako aj na dohodu o metodike implementácie hlavných cieľov projektu a na samotný spôsob spracovania Stratégie KER slúžili zasadnutia pri okrúhlym stole v jednotlivých partnerských krajinách. Nakoľko súčasťou Karpatského euroregiónu je aj poľský región, jeho zástupcovia budú prizvaní na niektorý z budúcoročných workshopov napriek tomu, že v zmysle podmienok grantovej schémy, nemohol byť partnerom projektu.

Prvé medzinárodné stretnutie partnerov projektu sa uskutočnilo 27. januára v Nyíregyháze. Účastníci diskutovali o problematike Akčného plánu a o spôsobe dosiahnutia cieľov a výsledkov projektu. Počas diskusie o implementácii projektu sa veľký dôraz dával na spôsob a metodológiu rozvoja Strategického plánu rozvoja prihraničných regiónov ako aj formovaniu efektívneho modelu Karpatského euroregiónu, čo je súčasťou projektu.

Účastníkov okrúhleho stola 12. marca 2014 v Užhorode na Ukrajine pozdravila aj generálna konzulka Slovenska v Užhorode pani Janka Burianová a konzul Maďarskej republiky v Užhorode pán Gergely Trieb. Po niekoľkých prezentáciách expertov k danej téme partneri diskutovali o možnostiach oživenia pôvodných pracovných skupín Karpatského euroregiónu. Rumunský partner prezentoval rumunskú predstavu o budúcej pozícii a spôsobe práce v KER.

Stretnutie, organizované rumunskou stranou Kar-

patského euroregiónu sa uskutočnilo 26. a 27. mája 2014 v Baia Mare. Okrúhly stôl bol zameraný na identifikáciu úlohy KER a na mechanizmus cezhraničnej spolupráce v moderných podmienkach. Výsledkom diskusie bolo okrem iného aj zjednotenie obsahu dotazníka. Nové impulzy, nachádzajúce sa vo vyplnených dotazníkoch, budú zapracované do návrhov na ďalšie smerovanie práce v Karpatskom euroregióne.

Účastníkov okrúhleho stola na Slovensku v Košiciach dňa 12. júna 2014 privítala MUDr. Renáta Lenártová, PhD., predsedníčka KER SR a námestníčka primátora Mesta Košice. Na stretnutí bol slovenským expertom Ing. Vladimírom Benčom predstavený návrh štruktúry Stratégie KER. Po diskusii účastníkov bola štruktúra Stratégie KER schválená.

V zmysle predchádzajúceho dohovoru jednotlivých partnerov sa stretnutie 24. novembra 2014 uskutočnilo v Mukačeve namiesto mesta Ivano - Frankovsk, sídla partnera Projektu. Dôvodom bola politická situácia na Ukrajine. Účastníkov okrúhleho stola privítal primátor mesta Mukačevo, pán Lendel. Na stretnutí bola rozdiskutovaná metodika implementácie hlavných cieľov a základné princípy práce v rámci projektu Udržateľný rozvoj prihraničných regiónov pomocou efektívneho fungovania Karpatského euroregiónu.

Posledné pracovné stretnutie partnerov projektu v roku 2014 sa uskutočnilo dňa 16. decembra v maďarskom meste Nyíregyháza. Ing. Vladimír Benč, expert slovenského partnera, predstavil spôsob vyhodnotenia spracovaných dotazníkov ako aj návrh metodológie spracovania štatistických údajov v jednotlivých krajinách. Účastníci jednomyselne odsúhlasili predložené návrhy a stanovili si harmonogram realizácie. Práce na realizácii projektu pokračujú aj v roku 2015.

Cyklotrasy ukončené

Cykloturisti sa už môžu tešiť z novej cyklotrasy vedenej územím mesta Bardejov o celkovej dĺžke 23,1 km. V rámci nej bolo realizované samotné cykloznačenie, osadenie troch veľkých informačných tabúl, troch stojanov na bicykle a jedného odpočívadla. Cyklotrasa je v teréne riešená ako dva samostatne značené okruhy - Staromestský okruh a Kúpeľný okruh Bardejovské Kúpele, s nasledovnými parametrami: Staromestský okruh: evidenčné číslo 8930, farba žltá, dĺžka trasy 5,4 km, určenie: MTB trasa. Bardejovské Kúpele - Kúpeľný okruh: evidenčné číslo 8931, farba žltá, dĺžka trasy 17,7 km, určenie: MTB trasa. Pripomíname, že tejto poslednej aktivite v rámci projektu „Spoznávajme poľsko-slovenské pohraničie zo sedla bicykla - II.“ predchádzala nevyhnutná prípravná etapa: vypracovanie zjednodušenej projektovej dokumentácie cyklotrasy, schvalovací proces pre cyklotrasu - pridelením evidenčného čísla cykloturistickej trasy, ako aj príprava a tlač propagačnej príručky k cyklotrase - v slovenskej a poľskej mutácii. Okrem toho sa vypracovala projektová dokumentácia na „Floriánsku cyklotrasu“, ktorá sa v Bardejovských kúpeľoch napája na vyššie zmienenú cyklotrasu a pokračuje popri hrade v Zborove, prechádza cez vrch Makovice v Cernine a končí vo Svidníku. Práve na vrchu Makovice sa v rámci projektu zrealizovali kryté odpočívadlá pre cyklistov. V rámci projektu sa osadili 4 veľkopošné tabule s mapou cyklotrasy. Projekty sa realizovali v rámci výzvy Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky. Žiadateľom finančného príspevku na oba projekty bol Karpatský euroregión Slovensko. Projektovými partnermi boli Mesto Bardejov, Mesto Jaslo a Kultúrne a turistické centrum Bardejov (Poľsko - slovenský dom) - pre projekt „Spoznávajme poľsko-slovenské pohraničie zo sedla bicykla - II.“ a Obec Cernina a Gmina Krempna pre projekt „Floriánska cyklotrasa“. Karpatský euroregión Slovensko v spolupráci so svojimi partnermi tak zrealizoval už tretí projekt v poľsko-slovenskom pohraničí so zameraním na rozvoj cykloturizmu. V roku 2012 bol ukončený projekt Spoznávajme poľsko-slovenské pohraničie zo sedla bicykla, v rámci ktorého sa značenou cyklotrasou prepojili mestá Bardejov a Jaslo.

Karpatský dohovor pokračuje

Karpatskú konvenciu - Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (Karpatský dohovor) podpísali ministri životného prostredia ČR, Maďarska, Poľska, Rumunska, Srbska a Čiernej hory, Slovenska a Ukrajiny 22. mája 2003 v Kyjeve, pričom platnosť nadobudol 4. januára 2006. Založený je na záväzku zmluvných strán spolupracovať pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji územia Karpát s cieľom zlepšiť kvalitu života, posilniť miestne komunity a chrániť prírodné hodnoty a kultúrne dedičstvo. Jeho oficiálnymi stretnutiami sú Konferencie partnerov /COP/. Po Ukrajine, Rumunsku a Slovensku sa 4. konferencia uskutočnila v Českej republike a to v dňoch 22. - 26. septembra 2014 v Mikulove na Morave. Po Slovensku prebrala predsedníctvo Česká republika. Zúčastnili sa ho aj vrcholní predstavitelia Českej republiky, Poľska, Maďarska, Rakúska, Ukrajiny, Rumunska a Srbska, zástupcovia Európskej únie, medzinárodných organizácií a zväzov. Na ktorej sa zúčastnil aj zástupca Karpatského euroregiónu Slovensko. Prerokovali sa tu znenia Protokolov pre biodiverzitu, lesníctvo a cestovný ruch a podpísaný bol Protokol pre udržateľnú dopravu a dopravnú infraštruktúru. Oficiálny príhovor za slovenskú stranu predniesol Ján Iľavský, štátny tajomník Ministerstva ŽP Slovenskej republiky a František Palko, štátny tajomník Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, ktorý zároveň Protokol pre udržateľnú dopravu a dopravnú infraštruktúru podpísal. Jeho cieľom je podrobnejšie nastaviť kroky, ktoré jednotlivé štáty podniknú v oblasti dopravy. Slovensko sa napríklad zaviazalo, že spraví všetko pre minimalizáciu nepriaznivých vplyvov na zdravie obyvateľov miestnych obcí v oblasti cestnej dopravy. V oblasti železníc je zámerom Slovenska prijať opatrenia, ktoré zabezpečia presun diaľkovej prepravy nákladu a cestujúcich na železnicu, ak to bude uskutočniteľné. Popri konferenciách sa uskutočňujú stretnutia pracovných skupín, ktoré pripravujú znenie protokolov jednotlivých tém. Karpatský euroregión Slovensko sa aktívne zapájal do prípravy niekoľkých z nich, a to najmä Protokolu pre udržateľný rozvoj dopravy a infraštruktúry, ktorý bol podpísaný v Mikulove. V súčasnosti začína pracovať v pracovnej skupine Protokolu pre priestorové plánovanie. Prvé stretnutie pracovnej skupiny sa uskutočnilo v dňoch 22. - 24. októbra 2014 v Kluskowciach v Poľsku. Koncept Protokolu má byť sumárom skúseností z národných stratégií pri koordinácii priestorového plánovania dotknutých krajín. Je potrebná inventarizácia národných dokumentov, dobrých praktík cezhraničnej spolupráce, projektov cezhraničnej spolupráce ako aj možností ich financovania pri spolupráci všetkých dotknutých subjektov.

Ing. arch. Mária Naďová

Naše projekty

V Košickej ZOO otvorili nový naučný vtáčí chodník

V priestoroch Košickej ZOO, ktorá patrí medzi najväčšie v Európe, otvorili vo štvrtok 25. októbra 2012 „Vtáčí chodník“ zameraný na environmentálne vzdelávanie detí a mládeže. Nový naučný chodník predstavuje jeden z rozhodujúcich výstupov cezhraničného projektu Interaktívna ZOO, ktorého poslaním je udržanie a posilnenie partnerskej spolupráce košickej zoologickej záhrady so ZOO v maďarskom meste Nyíregyháza. Projekt združenia Karpatský euroregión Slovensko ako hlavného partnera a koordinátora, by mal prispieť predovšetkým k zvýšeniu atraktivity regiónu a návštevnosti košickej ZOO, ktorá si za 26 rokov svojej existencie našla mnoho priaznivcov na Slovensku aj za hranicami. Jeho súčasťou sú informačno-vzdelávacie panely o živote a výskyte vtáctva v regióne v slovenskom, anglickom a maďarskom jazyku, navigačné drevené šípky, vtáčie búdky, tabuľa pre adoptívnych

združenia Karpatský euroregión Slovensko Ing. Gabriel Kiss, projekt bol podporený zo štátneho rozpočtu sumou 20 000 Eur a mal by podporiť rozvoj cestovného ruchu, revitalizáciu vzdelávacieho programu v košickej

ZOO, zlepšiť jej propagáciu a zintenzívniť spoluprácu s partnerskou ZOO v maďarskom meste Nyíregyháza.

Publikácie Cestujeme Karpátami

Pre rozvoj cestovného ruchu na danom území sú dôležité prírodné danosti a krajinný ráz. Pohoria územia Karpatského euroregiónu dominujú rázu krajiny, determinujú spoločenskú i kultúrnu špecifickosť oblasti, typy a štruktúru osídlení ako aj povahu samotného osídlenia. Karpaty sú súčasťou vonkajších a vnútorných Východných Karpát. Tvoria centrálnu časť 1500 km dlhého Karpatského oblúka tiahnuceho sa od ústia rieky Moravy do Dunaja pri Bratislave až k Železným vrátam v Rumunsku. 62.2% z celého územia 5 krajín a 53.9% územia KER je poľnohospodárskou oblasťou. Najvyššie percento poľnohospodárskej oblasti je v Maďarsku - 65.8%, ale je temer totožné s priemerom v ostatných regiónoch, patriacich ku KER (68.5%). Druhá je Ukrajina (63.9%), ale územie, ktoré je súčasťou KER vykazuje iné hodnoty vzhľadom k horskej oblasti Karpát. Na tomto území je percento poľnohospodárskej oblasti len (50.6%). Nasleduje Rumunsko (62.3%), z toho na území KER (55.7%), Poľsko (59.7%), z toho na území KER len 55.2%. Najmenšie percento poľnohospodárskej oblasti sa nachádza v hornatej krajine Slovensko (49.9%), z toho na východnom Slovensku, ktoré je súčasťou KER 45.4%. Územie Karpatského euroregiónu zaberá 12.8% celkovej rozlohy 5 členských krajín, ale na poľnohospodárske využitie je vhodných len 9.4%, preto je potrebné hľadať iné možnosti, medzi ktoré určite patrí cestovný ruch a jeho strediská.

rodičov, lavičky, informačno-vzdelávacia brožúrka a detský bedeker v slovenskom, maďarskom a anglickom jazyku, ako aj informačné tabule pri vstupe do ZOO. „Verím, že projekt prispeje k zvýšeniu príťažlivosti košickej ZOO pre návštevníkov z domova aj zo zahraničia a najmä v budúcom roku 2013, kedy sa Košice stanú Európskym hlavným mestom kultúry, bude naša ZOO vyhľadávaným turistickým cieľom,“ povedala vo svojom príhovore pri slávnostnom otvorení naučného chodníka predsedníčka združenia Karpatský euroregión Slovensko a námestníčka primátora mesta Košice Renáta Lenártová. Ako uviedol projektový manažr

Naše projekty

Prezentačné publikácie Cestujeme Karpátami boli v rámci aktivít Euroregiónu jedinečné, lebo mapovali celé územie piatich členských štátov Euroregiónu. Prvá z nich sa zaoberala drevenými kostolíkmi a zvonnicami, ktoré sú v rámci európskeho priestoru jedinečné. Jednotlivé diely boli ďalej venované kúpeľom, hradom a zámkom, prírodným krásam, ľudovej architektúre, najkrajším častiam Euroregiónu, mestám a strediskám cestovného ruchu. Boli vydávané v rokoch 2002 až 2009. Na ich spracovaní spolupracovali odborníci zo všetkých členských krajín Karpatského euroregiónu. Okrem získavania informácií boli upevňované a získavané nové partnerstvá. Ide o jedinečnú propagáciu územia euroregiónu pútavou formou pre širokú verejnosť, ktorá napomohla rozvoju aktivít v rámci využívania prírodných a historických daností územia s možnosťou ich vzájomnej informovanosti a prepojenia ponúk. Zároveň dokázala skutočnosť, že územie pohoria Karpát má veľa spoločného nie len v reliéfe krajiny, ale aj v histórii, kultúre a architektúre.

V rámci projektu boli vydané tieto publikácie:

2002 - Drevené kostolíky a zvonice, 2003 - Kúpele, 2004 - Hrad a zámky, 2005 - Prírodné krásy, 2006 - Ľudová architektúra, 2007 - To najkrajšie v Euroregióne, 2008 - Mestá, 2009 - Strediská cestovného ruchu.

Malá jantárová cesta

Projekt „Malá jantárová cesta“ si kladie za cieľ zvýšenie turistickej návštevnosti mesta Košice a okolia. Košice zatiaľ žiaľ nie sú atraktívnou destináciou cestovného ruchu a štatistiky hovoria prevažne o jednodňových hlavne obchodných návštevách mesta. Situácia je veľmi nepriaznivá a mesto musí podniknúť. Grant je určený na vytváranie koncepčných krokov k prilákaniu turistov a návštevníkov a vypracovanie projektovej dokumentácie tak, aby sa projekt mohol uchádzať o podporu zo štrukturálnych fondov EÚ alebo z iných zdrojov. Mesto Košice v spolupráci s partnerskými mestami a mestami, ktoré majú historický a hospodársky súvis s Košicami a ležia na území Karpatského euroregiónu vypracuje účelovú koncepciu prilákania turistov a spoločnou koordináciou sa ich pokúsi navigovať na určité cieľové destinácie. Košice využijú dlhodobé pobyty turistov v Tatrách, Budapešti, Krakove a inde a po dohode so subjektmi CR v príslušných sídlach by mesto malo prilákať aj týchto turistov na návštevu Košíc. Na projekte sa podieľali aj niektoré samosprávy z Vysokých Tatier, z mesta Miškolc, MČ Košice - Krásna, MČ Košice - Barca, Budapešť VIII. obvod, združenie CR Vysoké Tatry, Úrad rozvoja mesta Krakov a združenie Metropolitana Budapešť. Do budúcnosti projekt predpokladá aj spoluprácu s mestami a subjektmi CR v Zakopanem, Bukowine Tatrzańskiej, Rzeszowie a Bienczi / Poľsko /, Abaujszanto, Tokaji, Sarospataku, Fuzesabonyi, Tiszaujvarosi a Nyíregyháza /Maďarsko / a v Baia Mare a Satu Mare, resp. Kluž v Rumunsku.

Zaujímavosti z KER Slovensko

Spišský hrad

Ide o jeden z najrozsiahlejších hradných komplexov v strednej Európe, ktorý bol spolu so Spišskou kapitulou v roku 1993 zapísaný do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Prirodzená strategická poloha hradného brala, ale aj prilahlých svahov od dávna predurčovali toto miesto na osídlenie - od 5. tisícročia pred n.l., až po spustnutie hradu v 18. storočí. Na prelome letopočtov bolo miestne hradisko osídlené Keltmi, o čom svedčí množstvo archeologických artefaktov, napr. strieborné mince tzv. spišského typu, pochádzajúce pravdepodobne z obdobia 1. storočia pred Kr. Najstaršia písomná zmienka týkajúca sa Spišského hradu pochádza z listiny z roku 1209, kde sa spomína predaj pozemkov na tomto území spišskému prepoštovi Adolfovi. Listina hovorí, že tieto územia bolo vyňaté z právomoci spišského župana. Spišský hrad bol jedným z mála hradov, ktoré odolali ničivému mongolskému vpádu v roku 1241, napriek tomu ešte zosilnili jeho opevnenie. Na stavebných prácach v 13. storočí sa podieľali talianski kamenári majstri, ktorí neskôr pracovali aj na stavbe Spišskej Kapitulky. V polovici 15. storočia hrad dobyli bratrické vojská Jána

Jiskru z Brandýsa. Neskôr, za bojové zásluhy a vernosť panovníkovi, daroval v roku 1465 uhorský kráľ Matej Korvín Spišský hrad Zápoľskovcom do dedičnej držby. Na čas pripadol rodu Turzovcov, v roku 1639 sa dostal do vlastníctva nových a posledných majiteľov - Čákovcov, v ktorých majetku ostal až do roku 1945. Priestory hradu - vysunutej expozícii Spišského múzea, sú sprístupnené verejnosti: na dolnom nádvorí tzv. náučná trasa, ktorej súčasťou (popri sprístupnených častiach ochranného hradobného múru) sú zachované a rekonštruované základy kruhovej pevnosti Jiskrových vojsk, ďalej barbakan západnej brány stredného nádvorja zo 14. storočia, základy pravekej stavby kultového charakteru, ako aj základy časti hospodárskych budov zo 17. storočia. Neskôr sa sprístupnila na hornom hrade historická expozícia, prezentujúca doklady o osídlení hradného brala od najstarších čias až po výstavbu hradu, s dôrazom na obrannú bojovú techniku hradu v 15. - 16. storočí.

Ochtinská aragonitová jaskyňa

Vznikla vytvorením v šošovke prvohorných kryštalických vápencov v nekrasových horninách. Časť týchto vápencov bola koncom druhohôr premenená zvetraním. Jaskyňa má dĺžku 300 metrov. Jej bohatá aragonitová výplň vznikla za špecifických hydrochemických a klimatických pomerov v uzavretých podzemných priestoroch. Výzdoba sa tu vyskytuje v obličkovitej, ihlicovitej a špirálovej forme. Túto pozoruhodnú a svojim charakterom výnimočnú jaskyňu náhodne objavili v roku 1954 pri razeaní prieskumnej štôľne. Od roku 1972 je pre verejnosť sprístupnených 230 metrov podzemných priestorov. Na svete sú známe iba tri jaskyne tohto druhu.

Oáza krásy a pokoja

Betliarsky park Je bezpochyby veľkým divom Slovenska. Aj keď mu k niekdajšej kráse ešte zo začiatku 20. storočia dnes chýba veľa, svojou striedmou krásou, polohou, rozlohou, kompozíciou, symetriou, malou záhradnou architektúrou, pozoruhodnými drevinami, či obdivuhodnými parametrami úprav vzbudzuje kaštieľ a park v Betliari stále úžas. Do roku 1945 patril významnej šľachtickej rodine Andrášiovcov, ktorej niektorí členovia zastávali v bývalom Rakúsko - Uhorsku významné politické funkcie. Pôvodným sídlom rodiny bol neďaleký hrad Krásna Hôrka, ale neskôr, keď nový životný štýl začiatkom 18. storočia so sebou priniesol aj nové nároky na pohodlie, vytvoril kaštieľ pre príslušníkov zámožnej rodiny žiadane moderné zázemie. Počas poslednej prestavby poľovníckeho kaštieľa koncom 19. storočia na luxusné sídlo, sa do dnešnej podoby profiloval aj prilahlý park, štylizovaný v duchu francúzskych záhrad, s dominanciou barokového slohu. Podľa archívnych materiálov bol prvým známym záhradníkom - architektom v betliarskom parku Henrich Nebien, ktorý tu položil základy anglického prírodno-krajinárskeho charakteru. Neskôr, za pôsobenia architekta Jozefa Bergmanna, boli v parku postavené pozoruhodné záhradné stavby, vrátane umelého vodopádu, ktorý s osem metrovou výškou padajúcej vody patrí medzi najväčšie diela tohto druhu v strednej Európe. Pri ceste, vedúcej od kaštieľa k veľkému vodopádu, postavili na umelom ostrovčeku už v 18. storočí stavbu v podobe osemuholníka, s miestnym pomenovaním „Csillag ház“, známu však skôr pod názvom Slobodomurársky pavilón, podľa zrejmých symbolov slobodomurárskeho hnutia, ktoré vzniklo začiatkom 18. storočia v Anglicku a postupne sa rozšírilo po Európe. Pôvodne členstvo

v slobodomurárskych lóžach bolo utajované, neskôr sa formovalo v uzavretých spoločenstvách. Cieľom hnutia bolo mravné zdokonalenie členov, sloboda myslenia, náboženská tolerancia, povznesenie verejného blaha, mravnosti a ľudskosti, ako aj dobročinnosť. Jeho príslušníkom bol aj jeden z majiteľov kaštieľa Leopold Andráš. Z pozoruhodných stavieb v parku spomeňme grottu, s názvom Hermesova studňa, z konca 18. storočia, tzv. „Japonský most“, ktorý je dnes nahradený vernou replikou (v roku 1971 originál strhla povodeň), či „Zverinec“ z konca 19. storočia, v podobe stredovekého hradu, kde kedysi chovali medveďa, rysa, vydrú kunu, aj iné zvieratá. Architektonickým skvostom je tiež rotunda v klasicistickom slohu, dostavaná v roku 1800 na ľavom brehu Betliarskeho potoka, v ktorej bola knižnica s pôvodne vyše 20-tisíc zväzkami veľmi vzácnymi diel, neskôr presťahovaných do kaštieľa. Park samotný dodnes udivuje nádhernými priehľadmi, zameranými na najkrajšie objekty, dokonalým umelým vodným systémom, premyslenou sieťou ciest, no predovšetkým kompozične vyladenými, aj vzácnymi drevinami a pozoruhodným rastlinstvom. Ako harmonický celok vytvára dokonalú oázu pokoja, vhodnú na relax i tiché zahľbenie sa do vlastnej mysle.

Zaujímavosti z KER Slovensko

Silická ľadnica

Dojem z priepasti-jaskyne, ak ju navštívite napríklad za sparného letného dňa, je skutočne impozantný. V prítulnom lese Silickej planiny zrazu objavíte temné a strmé skaliská, akoby ich na seba nakládli obry, z útrob zeme vás ovanie ľadový dych priepasti, hl-

bokej takmer sto metrov. Tam dole, pod masívnymi kamennými klenbami trvá už tisícročia ríša večného ľadu, z ktorej sa jeden z jej závojov vytrvalo drží klenby nad hlbokým studeným lievikom. V zime je samozrejme väčší a krajší. V tunajšom velebnom tichu sa aj šepot mnohokrát vyslovený nesie v dunivej ozvene. Keď k tomu zaškrieka desivý krkavec čierny, tento vzácny príslušník vtácej ríše odborne nazývaný *Carvus corax*, mráz z podzemia sa uchytí aj na chrbte a mení sa na zimomriavky. Z prepahliska stúpa k vysokej klenbe trvalý zvláštny opar, ktorý sa potom, v dotyku s horúcim vzduchom mení na mokrú hmlu, ktorá vám okamžite, akoby slzami, zarosí tvár. Plač je však namieste. Podľa archeológov tu sídlil v dobe halštatskej (700 až 500 rokov pred našim letopočtom) tajomný ľud Kyjatickej kultúry a ľadnica bola jeho významným kultovým miestom. Tu sa odohrávali hrôzostrašné mystéria, podľa niektorých archeológov poznačené

krvavými orgiami, pri ktorých bežne umieral človek. Svedčia o tom nálezy masiek z ľudských lebiek. Zmysel tohto krutého kultu nám však zostal utajený, aj keď sa možno domnievať, že všetko to zabíjanie nevinných sa konalo predovšetkým na uzmierenie zlých démonov a božstiev. Nad otvorom v skalách stále krúžia dravci. Orol kriklavý, myšiak hôrny, občas i vzác-

nejší sokol rároh a ich škrekky akoby vyzývali temné božstvo na súboj. Jaskyniari však strachu nepodliehajú, už pred polstoročím sa spustili až na dno priepasti pod ktorou objavili jaskyňu – sídlo pračloveka. Vznikla koróznou činnosťou Čierneho potoka a presakovaním dažďových vôd do vápenca, ktorý je základným prírodným stavebným materiálom celej Silickej planiny. Jej založenie sa datuje do doby laténskej, zhruba 4000 rokov pred našim letopočtom. Speleológov to však nezaskočilo. Cez dvadsaťmetrovú šachtu sa preplazili do mohutného podzemného dómu, dlhého 80 metrov a širokého od 25 do 40 metrov, s výškou stropu od 2 do 10 metrov. Dnes sa tam však nedostane už žiadny dobrodruh, pretože vchod do jaskyne je zamurovaný. Ochránári k tomuto kroku pristúpili v snahe uchrániť podzemnú ríšu ľadu pred vandalmi, devastáciou i riskujúcimi amatérmi. Chýr o tomto pozoruhodnom mieste zasiahol v 19. storočí aj hlavného štátneho

kancelára vtedajšieho Uhorska grófa Adama Revitzkeho. Ako pripomienka tejto prominentnej návštevy zostala na skale pamätná tabuľka svedčiaca o tom, že politické elity sa aj v monarchii tešili primeranej úcte. Celková známa dĺžka jaskyne, ktorá ostáva zapečatená pre budúce tisícročia je 1065 metrov, s hĺbkou cez 110 metrov ide o najnižšie položenú ľadovú jaskyňu na svete, o čom sa však už dnešný návštevník tohto úžasného miesta na vlastné oči nepresvedčí. V roku 1995 bola, spoločne s 11 ďalšími jaskyňami národného parku Slovenský kras zapísaná do zoznamu Svetového prírodného a kultúrneho dedičstva, do spoločnosti unikátov ako je Čínsky múr, či egyptské pyramídy. Daňou zaplatenou za túto poctu bolo v roku 1998 uzavretie priechodu do nezaľadnených častí jaskyne, ktorá svojich objaviteľov registrovala už tisícročia pred našim letopočtom. Aj keď zrejme mnohé tajomstvá tohto úžasného miesta zostanú navždy (či na veľmi dlho?) neodhalené, energia, ktorú Silická ľadnica vyžaruje spoločne s nádychom večného mrazu, zasiahne každého návštevníka. Chce to len teplé oblečenie pri zostupe do mrazivého prepahliska (dole vedú pohodlné schody) a trochu fantázie k tomu.

Pripravujeme projektové dokumentácie pre Eurovelo 11

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR zverejnilo dňa 21. 7. 2014 výzvu na predkladanie žiadosti o poskytnutie finančného príspevku na projekt, ktorý je zameraný na realizáciu euroregionálnych aktivít. Prijímateľom finančného príspevku mohla byť slovenská časť euroregiónu, ktorou je podľa zákona o podpore regionálneho rozvoja záujmové združenie právnických osôb založené podľa osobitného predpisu na účely cezhraničnej spolupráce. Žiadosť o poskytnutie finančného príspevku na projekt mala byť doručená žiadateľom na adresu ministerstva v termíne

dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike a ku zvýšeniu atraktivity regiónu Košického kraja. Realizáciou projektu dôjde k vypracovaniu projektových dokumentácií v troch katastrálnych územiach: V obci Družstevná pri Hornáde sa zrealizuje dokumentácia pre územné rozhodnutie, ktorá sa bude týkať časti Eurovelo 11 vedenej v katastri obce Družstevná pri Hornáde. Konkrétne ide o prepojenie záhradkárskej oblasti s existujúcou prístupovou komunikáciou vedenou k ČOV (časť Tepličany) ako súčasťou trasy Eurovelo 11 vedenej po ľavom brehu rieky Hornád, vrátane prekonania Viničného potoka a skalného

najneskôr do 25. 8. 2014, pričom finančný príspevok bol limitovaný výškou 40 000,00 € na jeden projekt. V súlade s podmienkami výzvy bola spracovaná a v stanovenom termíne aj predložená žiadosť na realizáciu projektu s názvom „Realizácia projektových dokumentácií vybraných úsekov Eurovelo 11 v Karpatskom euroregióne“, ktorého predkladateľom bol Karpatský euroregión Slovensko a jeho partneri - Mesto Košice (SR), Obec Čaňa (SR), Obec Družstevná pri Hornáde (SR), Košický samosprávny kraj a Kárpátok Eurorégióert Regionális Fejlesztési Közhasznú Egyesület / Regionálne rozvojové združenie pre Karpatský euroregión (Maďarsko). Žiadosť bola v hodnotiacom procese úspešná a dňa 23. 12. 2014 bola podpísaná Zmluva o poskytnutí finančného príspevku na realizáciu projektu. Cieľom projektu je prostredníctvom vypracovania projektovej dokumentácie pre výstavbu cyklistických komunikácií, ktoré budú súčasťou medzinárodnej cyklotrasy Eurovelo 11, prispieť k rozvoju cyklistickej

útvary nad riekou Hornád. Dĺžka prepojenia je 870 m. V katastri mesta Košice realizáciou projektu dôjde k vypracovaniu dokumentácie pre stavebné povolenie úsekov cyklotrás:

1. Hlinková ulica - Watsonova ulica po amfiteáter - prepojenie trasy Eurovelo na existujúcu sieť cyklotrás mesta a administratívne centrum mesta (centrum sídliska Terasa)

2. Ústie Myslavského potoka do Hornádu - sídlisko Nad jazerom - súčasť trasy Eurovelo 11

Riešením uvedených úsekov dôjde k napojeniu centra mesta na existujúcu cyklotrasu Eurovelo 11 v katastri mesta Košice.

V obci Čaňa dôjde k vypracovaniu dokumentácie pre územné rozhodnutie, ktoré sa bude týkať časti Eurovelo 11 vedenej v katastri obce Čaňa. Konkrétne ide o prepojenie existujúcich úsekov cyklotrasy v katastri obce Trstené pri Hornáde a Čaňa. Obidva úseky cyklotrasy budú začlenené do trasy Eurovelo 11. Prepojenie bude realizované v dĺžke 2,7 km. Celkový rozpočet projektu je 43 454,50 EUR z ktorého 39 000 EUR tvorí dotácia Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR.

Karpatský euroregión Slovensko od roku 2012 priebežne realizuje projekty zamerané na rozvoj cyklotransportu a cykloturistiky na svojom území. Len pripomíname že za posledné 3 roky sme v spolupráci s partnermi zrealizovali projekty Spoznávajme poľsko-slovenské pohraničie zo sedla bicykla, Spoznávajme poľsko-slovenské pohraničie zo sedla bicykla - II. a Floriánska cyklotrasa.

„Tento projekt bol podporený z rozpočtovej kapitoly Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky“

Ing. Gabriel Kiss

Projektový manažér združenia KER SR

Karpatský euroregión

Autori: Eduard Buraš, Tibor Ičo, Gabriel Kiss, Mária Nadřová, **Redakčná řprava:** Tibor Ičo, **Fotografie:** Tibor Ičo, Gabriel Kiss **Vydal:** Karpatský euroregión Slovensko, Hlavná 68, Košice, **Design:** Hi-Reklama, s. r. o., Košice, **Tlač:** Hi-Reklama, s. r. o., Košice

Publikácia bola vydaná v rámci projektu Realizácia projektových dokumentácií vybraných úsekov Eurovelo 11 v Karpatskom euroregióne. Text neprešiel jazykovou řpravou.

„Tento projekt bol podporený z rozpočtovej kapitoly Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky“ www.ker.sk

ISSN 1339-6900

